

ד. שיעור פדיון הבן הוא חמש סלעים של מטבעות צוריות, המכילות 20 דינרי כסף – מעט פחות מ-4/5 של דינר זהב של אדריינוס קיסר וטוריינוס ושייפא (עפ"י רש"י).

לפרש"י ישנן דעות נוספות המפחיתות בהרבה את שיעור הפדיון (– חמש דינרים ערבים, 'מגרעות' (ר' אמי), או: חמש סלעים מיושנים / קטנים / סוריים (כדברי ר' חנינא). והתוס' חולקים וסוברים ששיעור אחד הוא לדעת הכל, אלא ששיערוהו לפי מטבעות זהב שונים).

ה. בכל התורה שוה כסף כסף מלבד שקלים – שאין נותנים למחצית השקל אלא מטבע. טעם הדבר הביא רש"י מהירושלמי, חוששים שאם יקנו מרגליות וכדו' שמא יזלו בינתיים. ומשמע מזה שהוא דין דרבנן. ואולם בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א קצ) כתב שנראה יותר שהוא דין תורה, והטעם שבירושלמי נצרך לאחר שהפריש מחצית השקל ובא להחליף המטבעות, שמדין תורה היה יכול לעשות כן אף בשוה כסף ומדרבנן לא יעשה כן. וכן מעשר שני; אין פודים אותו אלא על כסף שיש בו צורה (וצרת הכסף). וכן המביא מעות לצרכי עולת ראייה, לא יביא אלא מטבע (שמא יביא חתיכות כסף עם סיגים, שאינו שוה דמי עולה. עתוס').

דף נא

עו. א. במה פודים בכור אדם ובמה אין פודים?

ב. כתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים עבור פדיון בנו – האם בנו פדוי בכך?

ג. המפריש פדיון בנו ואבד – האם חייב באחריותו?

ד. נתן חמש סלעים לעשרה כהנים בבת אחת או בזה אחר זה – היצא ידי חובתו?

ה. האם רשאי הכהן להחזיר הפדיון לפודה?

א. פודים בכסף ובשוה כסף, אבל אין פודים בקרקעות בעבדים ובשטרות (= שטרי חוב) שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה – שני כללים הסמוכים זה לזה, הטל פרט ביניהם – כסף חמשת שקלים – ודונם ב'כלל ופרט וכלל'; דבר המטלטל וגופו ממון. כן סתמה משנתנו. רבי אומר: בכל פדיון בכור אדם חוץ מן השטרות (שדורש כאן ב'ריבוי ומיעוט' ולא ב'כלל ופרט', הלכך מרבה הכל וממעט דבר אחד – היינו שטרות שאין גופם חשוב כלום).

הלכה כדעה ראשונה (וע"ע תוי"ט ותוס' חדשים שעל המשניות).

ב. כתב לכהן שהוא חייב ליתן לו חמש סלעים (משום פדיון בנו) – חייב ליתן ובנו אינו פדוי. כן דעת חכמים (אבל מסתם מתניתין אין הוכחה לכך, שיש לפרש 'אינו פדוי' עד שיתן. עפ"י תוס', וכן פרש רבנו גרשום במשנה). ואמר עולא: דבר תורה בנו פדוי לכשיתן, ומה טעם אמרו אינו פדוי – גזרה שמא יאמרו פודים בשטר, ללא מתן דמים.

לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, ואמרי לה: רבי אלעזר ברבי שמעון – בנו פדוי לכשיתן. הלכה כדעה ראשונה.

ג. המפריש פדיון בנו, ואבד – חייב באחריותו, שנאמר יהיה לך... פדה תפדה (– לאהרן נאמר, כשיהא הפדיון בידך אז יחול הפדיון. רש"י. וי"מ 'פדה תפדה' משמע פדיונות הרבה, מכאן שחייב לשוב ולפדות אם אבד).

ד. נתנו לעשרה כהנים בבת אחת, או בזה אחר זה – יצא.

א. יש מדייקים מפרש"י (לגרסתם), שאינו יוצא בנתינה בזה אחר זה אלא אם נותן לכהן אחד (ע' בפוסקים י"ד שה"ו; צאן קדשים. ולפי הגרסה שלפנינו וגרסת השמ"ק מפורש להפך). ואולם דעת הרמב"ם והתוס' שיוצא בנתינה לכמה כהנים בזה"ז.

ב. אעפ"י שנקטו בגמרא לשון 'יצא', מותר אף לכתחילה לעשות כן (חכמת אדם. הובא בפ"ת שה"ק"י).

ה. נטלו הכהן והחזירו – יצא, וכך היה מנהגו של רבי טרפון, שהיה נוטל ומחזיר. וכן היה רבי חנינא רגיל לעשות. פעם אחת ראה שהפודה היה מתהלך ובה לפניו כדי שיראנו ויחזיר לו. אמר לו: לא גמרת ליתן לי בלב שלם, הלכך אינו פדוי.

א. אם יתרוצו עתה בפדיון שלא ע"מ להחזיר – פדוי (עפ"י רש"י; חזו"א).

ב. ליטול מלכתחילה על מנת להחזיר – אסור מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות כדי שיתנו לו (קדושין ו:), אבל אם מקבל כמתנה גמורה אלא שרגיל להחזיר מעצמו – מותר, כיון שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזיר אם לאו. עוד אפשר שהחכמים הנזכרים לא היו נוהגים להחזיר לכולם אלא לעניים וכדו' (עפ"י תוס'). הלכך, אין לכהן להיות רגיל להחזיר. ואולם לעני מותר (שו"ע י"ד שה"ח). ואפילו אם אמר לו הכהן קודם שזכה בו, שיחזירנו, ובידיעה זו נותנו לו – מותר (עפ"י חזו"א מעשרות ז, ג).

דף נב

ע. א. האם הבכור נוטל פי שנים בנכסי אמו? האם בכור נוטל פי שנים בנכסים שלא היו ברשות האב בשעת מיתתו?

ב. מה דין ירושת הבכור לענין חזרת הקרקע בשנת היובל? ומה דין חזרת-יובל בירושת הבעל; ביבם הקם תחת אחיו לנחלה; בנותן מתנה לחברו; בחלוקת האחים בנכסי אביהם?

א. אין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם (דרשו לו – לאיש המוריש, ולא לאשה – משפט הבכרה).

אין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבוא אלא במוחזק אצל אביו בשעת מותו (בכל אשר ימצא לו). ואפילו דבר הראוי לבוא בודאי, כגון שאבי האב היה חי בזמן מות האב, ונכסיו עתידים ליפול לבנים – אין הבכור נוטל חלק כפול באותם נכסים.

וכן הדין למלוה שביד אחרים. כן הסיקו בגמרא (ב"ב קה:).

ובמלוה שהיה האב חייב לבכור – יש להסתפק האם נחשב מוחזק אם לאו, ויחלוקו (עפ"י פוסקים).

וכן הדין בשבח שהושבחו נכסים בין מיתה לחלוקה, ואפילו השבח בא מאליו ללא טירחת האחים – הבכור נוטל בו חלק שווה כשאר אחיו (כן דייקו מלשון משנתנו. ואליבא דרבנן ודלא כרבי. תוס' עפ"י ב"ב קכד). הלכך כשנוטל פי שנים בקרקע עם שבחה, חייב לתת לאחים דמי השבח המגיע להם ממה שנטל (רש"י עפ"י ב"ב קכז).

ראה עוד בפירוט בב"ב קכג-קכד.